

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертацію Романюк Оксани Іванівни
«Розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в
умовах магістратури», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи перебуває в площині інноваційних напрямів розвитку національної системи вищої освіти й передбачає зміни в професійних установах, ціннісному світогляді викладачів, науково-педагогічних працівників, створенні сприятливих умов для реалізації програми педагогічного саморозвитку та самовдосконалення викладача – майстра педагогічної дії. Підготовка та підвищення кваліфікації сучасного викладача ЗВО пов'язано з реалізацією низки нормативно-правових актів, серед яких: закони України «Про вищу освіту» (2014) «Про освіту» (2017), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018). У зв'язку з цим актуалізується значущість програм розвитку педагогічної майстерності, зокрема для майбутніх викладачів, які працюватимуть у системі вищої освіти. Затребуваність таких програм пояснюється тим, що в більшості університетів непедагогічного профілю не передбачено професійну підготовку майбутніх фахівців до викладання в закладах вищої освіти.

Актуальність проблеми розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури зумовлена суперечностями між: сучасними вимогами суспільства до психолого-педагогічної підготовки викладачів економічних дисциплін і недостатнім рівнем сформованості їхньої педагогічної майстерності; необхідністю збереження накопиченого в Україні досвіду розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін і недостатнім критичним осмисленням й узагальненням його в педагогічній теорії і практиці; необхідністю оновлення навчально-методичного забезпечення розвитку педагогічної майстерності й відсутністю науково обґрунтованого змісту, сучасних форм і методів розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури.

Найбільш вагомі результати дисертаційної роботи Романюк Оксани Іванівни засвідчують, що дисертанткою вперше цілісно досліджено особливості розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури; теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель розвитку означеного феномену, що охоплює теоретичний, змістовий і результативний блоки; схарактеризовано компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний), критерії (мотивація до професійно-педагогічної діяльності; ціннісні орієнтації; психолого-педагогічна компетентність; здатність до організаційної діяльності та особистісної взаємодії; здатність до аналітичної діяльності), показники (поєднання внутрішніх і зовнішніх мотивів; термінальні й інструментальні цінності; теоретичні знання основ педагогічної майстерності, професійні

вміння; організаторські здібності, комунікабельність; індивідуальна міра вираженості рефлексивності) та рівні (базовий, достатній, високий) педагогічної майстерності; охарактеризовано етапи розвитку педагогічної майстерності.

Детальне вивчення наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників дозволило автору уточнити зміст понять «педагогічна майстерність викладачів економічних дисциплін», «психолого-педагогічна компетентність викладачів економічних дисциплін» та узагальнити отриманий науковий базис у контексті дослідження проблеми розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури.

Одержані результати дисертації Романюк Оксани Іванівни мають практичне значення, що полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес закладів вищої економічної освіти комплексу навчально-методичного забезпечення розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, достовірність отриманих результатів, висновків, рекомендацій, сформульованих дисертанткою забезпечувалася комплексом методів: загальнонаукових (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення) для опрацювання філософської, педагогічної, психологічної літератури, законодавчої бази; емпіричних: бесіда, тестування, опитування, спостереження для виявлення рівня педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін; метод педагогічного експерименту для перевірки ефективності структурно-функціональної моделі розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури; статистичних: метод математичної обробки «t-критерій Стьюдента» для незалежних змінних із метою визначення наявності чи відсутності відмінностей між контрольною та експериментальною групами; багатофункціональний критерій Фішера з метою порівняння рівнів педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін.

Концептуальна ідея дослідження Романюк Оксани Іванівни ґрунтується на тому, що розвиток мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури має здійснюватися з урахуванням положень психодидактичного, компетентнісного, діяльнісного, інноваційного підходів і принципів професійної спрямованості, суб'єктності, пріоритету активних методів навчання та інтерактивних технологій, самовдосконалення.

Визначену авторкою методологічну основу дослідження становлять: психодидактичний, компетентнісний, діяльнісний, інноваційний підходи; принципи професійної спрямованості, пріоритету активних методів навчання, інтерактивних технологій та опори на самостійну роботу студентів; конструктивні ідеї вітчизняного й зарубіжного досвіду розвитку педагогічної майстерності.

Ґрунтовність проведеного аналізу теоретичних засад розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін дозволила

дослідниці синтезувати значний науковий масив напрацювань українських і зарубіжних учених із проблем професійно-педагогічної підготовки викладачів непедагогічних спеціальностей; визначити сутність педагогічної майстерності викладачів економічного профілю; деталізувати зарубіжний досвід професійно-педагогічної підготовки викладачів у системі вищої освіти США, Канади, Великобританії, Нідерландів, Фінляндії; охарактеризувати нормативно-правове забезпечення підготовки викладачів економічних дисциплін в Україні та вивчити сучасні підходи щодо розвитку педагогічної майстерності у процесі професійної підготовки фахівців економічного профілю.

На практичному рівні дослідження розроблено та експериментально перевірено структурно-функціональну модель розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури, структурними блоками якої є: теоретичний, змістовий і результативний. Запропонована модель розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін характеризується практичною спрямованістю, застосуванням традиційних й інноваційних форм і методів навчання, зорієнтованістю професійних вимог до викладачів системи вищої економічної освіти, стимулюванню їх до самоосвіти й саморозвитку в умовах магістратури, що в подальшому й сформувало підґрунтя для проведення експериментальної роботи.

Ефективність результатів проведення експериментальної роботи щодо впровадження структурно-функціональної моделі розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури підтверджена апробацією у ДВНЗ «Київський національний економічний університету імені Вадима Гетьмана», Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Херсонського національного технічного університету. Загалом на різних етапах дослідження до експерименту було залучено 250 здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з економічних спеціальностей.

Дисертаційна робота логічно структурована й представлена анотаціями українською і англійською мовами, вступом, трьома розділами, висновками до розділів, загальними висновками, списком використаних джерел і додатками.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів підтверджується обґрунтуванням поняттєво-термінологічного апарату проблеми дослідження, вивченням основних дефініцій дослідження («педагогічна майстерність викладачів економічних дисциплін», «психолого-педагогічна компетентність викладачів економічних дисциплін»); визначенням категоріального статусу педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін, її характерологічних ознак у системі вищої економічної освіти.

Важливість практичного значення дослідження підтверджується розробкою та впровадженням в освітній процес закладів вищої економічної освіти навчально-методичного комплексу з розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури, що містить навчальну програму та методичні рекомендації до спецкурсу «Педагогічна майстерність викладачів економічних дисциплін»; програми тренінгу розвитку

педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін та інструктивно-методичних матеріалів до нього.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації передбачають, що теоретичні положення і висновки за результатами здійсненого дослідження можуть застосовуватися для розробки освітніх програм з підготовки, перепідготовки викладачів економічних дисциплін, оновлення змісту психолого-педагогічних дисциплін у межах магістерських програм підготовки фахівців економічного профілю, удосконалення навчальних планів, програм стажування та підвищення кваліфікації. Запропонований комплекс методик для діагностування рівнів розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін може використовуватися викладачами закладів вищої освіти та методистами закладів післядипломної освіти.

Результати дисертації, навчально-методичні матеріали можуть бути використані в процесі удосконалення підходів щодо підготовки викладачів для вітчизняної системи економічної освіти, у розробленні навчальних планів із підвищення кваліфікації викладачів економічних дисциплін, програм із розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних спеціальностей у межах магістратури, кваліфікаційних вимог до професійно-педагогічної діяльності науково-педагогічних кадрів економічних ЗВО, а також стати основою для проведення фундаментальних і прикладних досліджень у галузі теорії і методики професійної освіти.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності дає підстави стверджувати, що зміст і структура представленої дисертаційної роботи відзначаються структурованістю представлення результатів і висновків, логічністю та послідовністю викладу матеріалу. Романюк Оксана Іванівна обґрунтувала актуальність дослідження, визначила об'єкт, предмет, мету, завдання наукового пошуку, концептуальну ідею дослідження, теоретичні й методичні засади дослідницького пошуку, здійснила добір доцільних методів роботи, представила гіпотезу дослідження.

У першому розділі на основі вивчення та налізу наукових позицій і практичних підходів щодо розвитку педагогічної майстерності викладачів у системі вищої економічної освіти визначено сутність досліджуваного явища; розкрито зарубіжний досвід розвитку педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти; проаналізовано нормативно-правове забезпечення підготовки викладачів економічних дисциплін в Україні; охарактеризовано сучасний стан розвитку педагогічної майстерності в процесі професійної підготовки фахівців економічного профілю.

У другому розділі обґрунтовано структурно-функціональну модель розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури; визначено компоненти, критерії, показники та рівні педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури.

У третьому розділі визначено рівні розвитку педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін на констатувальному етапі

експериментального дослідження; розроблено навчально-методичне забезпечення досліджуваного процесу; визначено ефективність структурно-функціональної моделі розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури.

Загальні висновки відповідають визначеним завданням дослідження та повністю відображають результати наукового пошуку.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи спонукають висловити низку рекомендацій, що можуть стати предметом конструктивної дискусії і сприяти подальшим дослідницьким пошукам дисертанта:

1. Із заявленої теми дисертації очевидним є те, що авторка досліджувала розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін, які мають досвід педагогічної роботи в системі економічної освіти. Однак у дисертації й авторефераті непоодинокими є посилання на розвиток педагогічної майстерності майбутніх викладів економічних дисциплін. На нашу думку, робота значно виграла в теоретичному і в практичному аспектах, якщо б дослідниця зосередилася на розвитку педагогічної майстерності саме майбутніх викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури. Бо саме на цьому рівні, найбільш вірогідно, майбутні магістри визначаються із перспективними напрямками професійної самореалізації, а саме: науковим, педагогічним або практичним.

2. Визначаючи об'єкт дослідження, дисертанткою чітко виділено просторово-часову характеристику явища, а саме: педагогічна майстерність викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури. Вважаємо, що формулювання об'єкта дослідження було б більш обґрунтованим, якби дисертантка зазначила його еволюційність і функціональність, тобто означила процес, дію, взаємодію, спільність.

3. Обґрунтовуючи структурно-функціональну модель розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури (розд. 2), дисертантка детально характеризує теоретичний, змістовий, результативний блоки. Однак на рис. 2.1 (с. 108) зазначені блоки представлено як самостійні елементи, які не взаємодіють один із одним, що суперечить основному призначенню структурно-функціональної моделі, а саме: визначенню та обґрунтуванню взаємозв'язків і функцій об'єкта дослідження.

4. Дисертантці, обґрунтовуючи критерії, показники та рівні розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури (розд. 2.3.), на наше переконання, варто дотримуватися власних позицій щодо групування компонентів структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу. А саме: етапам розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін, що перебувають у межах змістового блоку, надано описову характеристику в межах результативного блоку (с. 137), до якого вони не належать і з яким ніяк не взаємодіють відповідно до рис. 2.1.

5. Уважаємо, що запропоновані в розд. 2.3 визначення рівнів розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін (базовий, достатній, високий) (с. 145) були б більш обґрунтованими, якщо б передбачали

виписані професійно-педагогічні компетентності, а не опис діагностичного інструментарію дослідження зазначених рівнів. У представленому дисертанткою трактуванні зазначений матеріал, на нашу думку, був би доречним у третьому – експериментальному розділі.

6. Плануючи роботу щодо визначення ефективності структурно-функціональної моделі розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури (розд. 3.3.), дисертантка на с. 206 зазначає, що в межах формульованого експерименту було використано комплекс методик, які застосовувалися раніше на констатувальному етапі експерименту. Уважаємо, що формульований експеримент набув би виразності та структурованості, якби дослідниця представила схему педагогічного експерименту, у межах якої б можна було чітко простежити, завдяки яким факторам досягнуто позитивних результатів.

Проте висловлені зауваження не знижують теоретичну й практичну цінність представленої на опонування роботи. Аналіз публікацій, що розкривають науковий зміст дисертації, засвідчує: усі вони мають цілісний і конкретний характер, містять чітку аргументацію і точне формулювання одержаних результатів дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» дає підстави стверджувати, що дисертація О. І. Романюк «Розвиток педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури» є самостійним, актуальним та достовірним дослідженням, яке на належному науково-методологічному і теоретичному рівні розв'язує проблеми професійно-педагогічного розвитку викладачів економічних дисциплін. Розробленість теоретичних і методичних засад розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін сприятиме вдосконаленню сучасних підходів щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації у системі вітчизняної економічної освіти. За актуальністю, науковою новизною, вірогідністю та практичною цінністю, змістом й оформленням робота повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Романюк Оксана Іванівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри культурології Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»

В. Л. Мозговий

Мозговий В.Л.
Проданий доцент
№ 03.2020р.

